

Asia: VN/17576/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Koulutuskuntayhtymä OSAOn lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntopyyntönumeron diaarinumero: VN/17576/2021

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuslakia, perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia. Esitys liittyy hallitusohjelman mukaisen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin.

Koulutuskuntayhtymä OSAO pitää esitettyjä tarkennuksia, lisäyksiä ja poistoja oppivelvollisuuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin pääosin tarpeellisina ja järkevinä. On aiheellista korjata lainsäädäntöön jääneitä puutteellisuuksia, jotka vaikeuttavat laintulkintaa toimijatasolla.

Muihin tähän lausuntopyyntöön sisältyviin lakiesityksiin Koulutuskuntayhtymä OSAOlla ei ole lausuttavaa.

Lakiesitys oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Vakinaisen asumisen määrittely (2§)

Oppivelvollisuuslain perusteluissa ei ole otettu erikseen kantaa Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien alaikäisten opiskelijoiden oppivelvollisuuteen. Oppivelvollisuuden soveltamisalaa koskevan säännöksen sanamuotoa on kuitenkin oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeen perusteltua tarkentaa siten, että opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat henkilöt eivät kuuluisi lain soveltamisalan piiriin, kuten on lakia säädettäessä tarkoitettu.

Esitetty muutos selkeyttää tilannetta.

17-vuotiaiden oppivelvollisten asema (5§)

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen.

Esitetty muutos (aikuisen perusopetus → perusopetus) antaa lisää toteutusvaihtoehtoja kunnille ja koulutuksen järjestäjille toimia opiskelijan tarpeen mukaisesti. Joissain tilanteissa pitää voida katsoa oppivelvollisuuden edellyttämä osaaminen täyttyneeksi eikä tehdä siitä etenemisen este kouluttautua.

Opiskelupaikan osoittaminen (15 §)

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka. Oppivelvolliselle opiskelijalle on annettu kaksi kuukautta aikaa itse hakeutua koulutukseen. Pykälään esitetään lisäystä, jossa vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle voidaan oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen em. määräajan päättymistä.

Esitetty muutos parantaa tilannetta, mutta mistä syystä kenenkään oppivelvollisen osalta pitäisi odottaa ensin määräajan päättymistä, jos opiskelija ei itse näytä löytävän opiskelupaikkaa?

Asuinkunnan velvoitteen ei pidä estää opiskelijaa. Koulutuskuntayhtymä OSAO esittää pykälän tekstin muutosta muotoon ” Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluessa ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka.” Ennen opiskelupaikan osoittamista tulisi kuitenkin ehdotetussa 15 a §:ssä säädetyllä tavalla kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jolle oppivelvollinen ollaan osoittamassa.

Menettely opiskelupaikan osoittamisessa (uusi 15 a§)

Menettelytapojen erottaminen omaan pykäläänsä ja niiden tarkentaminen selkeyttää tilannetta.

Maksuttomuus ja maksuttomuuden pidentäminen (16§)

Muutoserityksessä esitetään niin sanotun kaksois- ja kolmoistutkinnon maksuttomuutta koskevan kohdan selkeyttämistä. Lisäksi päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuuden pidentämisestä päätettäisiin aina hakemuksen perusteella ja että maksuttomuuden pidentämistä voisi hakea vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että aika ei tule riittämään.

Esitys kaksois-kolmoistutkinnon maksuttomuutta koskevan kohdan selkeyttämisestä on tarpeellinen. Lisäksi esitys päättää maksuttomuuden pidentämisestä aina hakemuksen perusteella on erittäin kannatettava muutos ja selkeyttää koulutuksen järjestäjän päätösmenettelyä.

Majoitus- ja matkakorvaus koulumatkan ajallisen keston perusteella (19§ ja 21§)

Eryistä majoitus- ja matkakorvausta ehdotetaan myönnettävän myös silloin, jos päivittäinen koulumatka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia, nykyisen vähintään 100 km matkan lisäksi. Päivittäisellä koulumatkalla tarkoitettaisiin meno- ja paluumatkaa. Nopeimmalla kulkuvälineellä puolestaan tarkoitettaisiin koulumatkatukilain sääntelyä vastaavaa omaa matkustustapaa, ei nopeinta julkisen liikenteen kulkutapaa. Ehdotuksessa arvioidaan, että majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen toisi oppivelvollisuuslain mukaisten matka- ja

majoituskorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Vuoden 2021 ammatillisen koulutuksen rahoituksen toisen lisäsuoritepäätöksen perusteella harkinnanvaraista korotusta erityisistä majoitus- ja matkakorvauksista myönnettiin vain kahdelle koulutuksen järjestäjälle ja korotusten yhteissumma oli alle 10 000 euroa.

Kun erityisten majoitus- ja matkakorvausten maksaminen opiskelijalle on määritelty koulutuksen järjestäjän tehtäväksi, on tästä nykyisin voimassa olevasta säädöksestä aiheutunut kuitenkin lähes jokaisella koulutuksen järjestäjällä valmistelutyötä, jotta toiminto on olemassa ja opiskelijat ovat siitä tietoisia. Kokonaisuutena tämä on todennäköisesti edelleen marginaalinen asia, jonka valmistelu vaatii suhteettomasti aikaa, jos jokainen koulutuksen järjestäjä sen erikseen selvittää ja suunnittelee. Tämänhetkisen lainsäädännön mukaisesti on selvittävä opiskelijalta majoitus- ja matkakorvaukseen liittyen lukuisia asioita, liitteitä ja muiden viranomaisten päätöksiä, jotta oikeus korvaukseen ja korvauksen määrä voidaan päättää. Osa tarvittavista tiedoista on arkaluonteisia (esim. asumiskustannusten määrä). Koulutuksen järjestäjät eivät ole hakeneet harkinnanvaraisena korotuksena tätä hallinnollista suunnittelu- ja valmistelutyötä, vaikka ehkä aihetta siihen olisi ollut.

Luonnoksen mukaan tähän lisättäisiin vielä vaihtoehto matkan ajallisesta kestosta, jossa päivittäinen koulumatka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestäisi yli kolme tuntia, eli toiminnon hallinnolliseen valmisteluun käytettävä aika kasvaa entisestään. Lisäksi matka-ajan määrittelyyn lisää haastetta se, että esityksessä ei kerrota, miten matka-aika on ajateltu laskettavan. Eri kartta- ja reittijärjestelmien antamat matka-ajat vaihtelevat, eivätkä ne huomioi arvioidussa matka-ajassa esimerkiksi lautalle ajon odotusaikaa. Käytettävästä reittipalvelusta ja odotusajan pituuden subjektiivisesta arvioinnista johtuen samanpituisella matkalla kolmen tunnin edestakainen matka-aika voi joko täytyä tai ei.

Koulutuskuntayhtymä OSAO esittää, että kaikki erityiset majoitus- ja matkakorvaukset siirrettään maksettavaksi KELAn toimesta, kuten koulumatkatuki on nyt. Tällöin toiminto voidaan suunnitella yhdellä kertaa KELAssa ja kaikki päätökset voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti.

Tietojensaantioikeus (23§ ja myös AKL 67§)

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavaa velvoitetta esitetään myös asuinkunnalle tehtävään valvontailmoitukseen liittyen.

Samoin nykyistä rehtorin ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvan opettajan oikeutta saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot (mm. vaatimaan erityiseen

tukeen, muiden tukipalvelujen tarpeen arviointiin tai koulukuntoisuuden selvittämiseen), opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta esitetään laajennettavaksi asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalle henkilölle.

Molemmat lisäykset voivat selkeyttävät toimintaa sillä edellytyksellä, että käytettävät tietojärjestelmät (mm. VALPAS) tukevat tiedonsiirtoa ja käytössä on valtakunnalliset toimintamallit.

Olisiko syytä täydentää myös oppilas- ja opiskelijahuoltolakia opiskeluhuoltotyöhön osallistuvien oikeudesta luovuttaa tietoa ja velvoittaa myös asuinkunnan valvontavastuussa oleva henkilö siirtämään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot seuraavalle koulutuksen järjestäjälle sekä opiskeluhuoltotyöhön osallistuvalla erityisesti silloin, jos asuinkunta osoittaa opiskelupaikan?

Lisäksi esitetään, että perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta. Ammatillisen koulutuksen lakiin esitetään lisäystä pykälään 67, jota vastaava pykälä on jo tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:ssä. Tämän lisäyksen mukaan koulutuksen järjestäjä veloitetaan arvioimaan opiskelijan erityisen tuen tarvetta, ja jos oppivelvollisella on perusopetuksessa ollut päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Nivelvaiheen siirtotiedot ovat tärkeitä opiskelijan tuen sujuvan jatkumisen takaamiseksi. Perusopetuksen tekemä päätös erityisen tuen antamisesta voi kuitenkin olla jopa kolme vuotta vanha, jos se on tehty seitsemännelle luokalle siirryttäessä, eikä sitä ole ollut tarvetta päivittää sen jälkeen. Päätöksestä saadaan luettelo tarjottavista palveluista, opetuksen poikkeavasta järjestämisestä sekä mahdollisesti tarvittavista apuvälineistä, mutta se ei poista toisen asteen tarvetta saada tietoa siitä, miten oppilasta on tuettu ja mistä hänelle on ollut käytännössä hyötyä.

Lisäksi on huomattava, että perusopetuksen tehostettu tuki vastaa pääosin ammatillisen koulutuksen erityistä tukea ja perusopetuksen erityinen tuki osin ammatillisen koulutuksen erityistä tukea ja pääosin vaativaa erityistä tukea. Jos tiedonsiirron velvoite koskee vain perusopetuksen erityisen tuen päätöksiä, suuri määrä tarpeellista tietoa tehostetun tuen oppilaista voi jäädä siirtymättä toiselle asteelle.

Muutos voi kuitenkin selkeyttää tilannetta ja voi tukea tarpeellisen tiedon siirtymistä sillä edellytyksellä, että tietojen siirtämiseen on yhtenäinen kansallinen ohjeistus ja järjestelmä, ja että tiedon siirrossa käytettävät tietojärjestelmät tukevat tiedonsiirtoa. Jos tietoa siirretään paperilla/puhelimella tms. arkaluonteisten henkilötietojen tietosuojaa voi vaarantua ja hallinnollinen työ lisääntyä.

Lakiesitys ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ja opiskeluoikeus (97 §)

Jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi (OPVL 7§), esitetään että opiskelija katsotaan samalla eronneeksi. Samaa muutosta esitetään myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin.

Tämänhetkisten KOSKI-käyttäjähjeiden mukaan Oppivelvollisuuden suorittaminen voidaan keskeyttää toistaiseksi ainoastaan silloin, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin opiskelijalle ei jätetä KOSKI-palveluun opiskeluoikeutta, vaan opiskeluoikeus päätetään tilaan "katsotaan eronneeksi". Opiskelijasta tehdään ilmoitus asuinkunnalle ja asuinkunta merkitsee Valpas-palveluun tiedon oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytyksestä toistaiseksi.

Tämä lisäys voi selkeyttää nykyistä tilannetta. Kun toistaiseksi keskeyttänyt opiskelija katsotaan eronneeksi, tehdään kaksi hallinnollista päätöstä, oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi ja katsotaan eronneeksi. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä hänestä ilmoitus asuinkunnalle OPVL 7.4 ja 13 § mukaisesti ja asuinkunta voi osoittaa tällaisellekin oppivelvolliselle uuden opiskelupaikan OPVL 14 ja 15 § mukaisesti, mikäli ilmoituksessa ei siirry tietoa molemmista päätöksistä.

Lakiesitys tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus työvoimakoulutuksena (3 §)

TUVA-koulutuksen järjestäminen mahdollistettaisiin myös työvoimakoulutuksena.

Esitetty muutos selkeyttää ja joustavoittaa toimintaa ja parantaa maahanmuuttajien ja koulutuksen keskeyttäneiden mahdollisuuksia koulutuksen jatkamiseen.

Paloniemi Jarmo
OSAO

Metso Leena
Koulutuskuntayhtymä OSAO